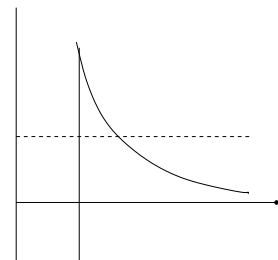

- atomy wieloelektronowe; • model wektorowy atomu; • widma atomowe; • widmo promieniowania rentgenowskiego ciągle i charakterystyczne; • jądro atomowe; • energia wiązania jądra; • prawa zachowania w reakcjach jądrowych;
- prawo rozpadu promieniotwórczego

1. Nadobowiązkowe. Atom wodoru w stanie podstawowym znajduje się w zewnętrznym polu magnetycznym $\vec{B}$. Objaśnij, że jego orbita wiruje ruchem precesyjnym wokół kierunku pola. Pokaż, że kołowa częstość precesji wyraża się wzorem $\omega_p = \frac{eB}{m_e}$. Oblicz tę częstość dla pola o indukcji $B = 0.8$ T.
2. Rozgrzany sód emituje m.in. silne żółte światło składające się w rzeczywistości z dwóch b. silnych linii: 588,99 nm i 589,59 nm (tzw. dublet sodowy). Rozpisz konfigurację elektronową stanu podstawowego $^{23}_{11}\text{Na}$ oraz pierwszego stanu wzbudzonego. Objaśnij jakościowo rozszczepienie tego stanu wzbudzonego na dwa poziomy, dające w przejściach radiacyjnych powyżej zapisane długości fal emitowanego światła. Jak obliczyć wielkość tego rozszczepienia?
3. Korzystając z prawa Moseleya obliczyć długość fal i energię fotonów, odpowiadających linii K_α glinu. Poprawkę na ekranowanie przyjąć równą jedności. (odp.: 0.845 nm, 1.47 keV)
4. Określić napięcie na lampie rentgenowskiej z niklową anodą, jeśli różnica długości fal linii K_α i krótkofalowej granicy ciągłego widma rentgenowskiego równa jest 0.084 nm. (odp.: 15 kV)
5. Promień sferycznego jądra zmierzony metodą rozpraszania elektronów wynosi 3.6 fm. Ile wynosi przypuszczalna wartość liczby masowej jądra?
6. Ponieważ w tablicach podaje się zmierzone defekty masy atomów (a nie jąder), często wygodnie jest stosować w obliczeniach energii wiązania wzór $E_w = Z\Delta_H + (A - Z)\Delta_n - \Delta$, gdzie Δ_H , Δ_n i Δ to defekty masy ($M - A$) odpowiednio dla atomu wodoru, neutronu i atomu, którego jądro rozpatrujemy. Wyprowadź, stosując definicję E_w , powyższą zależność.
7. Oblicz energię wiązania przypadającą na jeden nukleon w jądrze ^6Li .
8. Znaleźć energię wiązania w jądrze ^{21}Ne : a) neutronu (czyli energię po usunięciu neutronu z jądra), b) cząstki α . (Odp. 6.76 MeV, 7.34 MeV)
9. Wyznaczyć energię potrzebną do spowodowania reakcji $^{16}\text{O} \rightarrow 4\frac{1}{2}\text{He}$ (rozpad jądra ^{16}O na cztery cząstki α). (Odp. 14.42 MeV)
10. Zapisz reakcję, w wyniku której z syntezy deuteronu i jądra litu-6 powstają dwie cząstki α . Oblicz energię wyzwalaną podczas reakcji. Energie wiązania przypadające na jeden nukleon w jądrach ^2H , ^4He i ^6Li wynoszą odpowiednio: 1.11 MeV, 7.08 MeV i 5.33 MeV.
11. W przemianach radioaktywnych liczba rozpadów w jednostce czasu zależy, dla danego typu izotopu, tylko od aktualnej liczby jąder. Sformułuj równanie różniczkowe, które rządzi tym procesem rozpadu i rozwiąż go.
12. Obliczyć stałą rozpadu, średni czas życia i czas połowicznego zaniku izotopu radioaktywnego, którego aktywność po upływie 100 dni zmniejsza się 1.07 raza.
13. Określić wiek antycznych przedmiotów drewnianych, jeżeli aktywność właściwa izotopu ^{14}C zawartego w tych przedmiotach stanowi 3/4 aktywności właściwej tego izotopu w świeżo ściętym drzewie. Czas połowicznego zaniku dla ^{14}C jest równy 5570 lat.
14. Zad. nadobowiązkowe. Wyznaczyć wysokość bariery potencjału oddziaływań kulombowskich dla cząstek α emitowanych w rozpadzie jądra izotopu ^{222}Rn . Jaka jest szerokość bariery (odległość tunelowa) dla cząstek α , które opuszczając jądra posiadają energię kinetyczną równą 5.5 MeV? Oszacować prawdopodobieństwo D przeniknięcia cząstek α przez barierę. Oszacować stałą rozpadu λ jąder ^{222}Rn .

Wskaz.: Ze względu na dużą energię wiązania cząstki α , w ciężkich jądrach chętnie tworzą się klastry złożone z dwóch protonów i dwóch neutronów, poruszają się one wewnątrz jądra uwięzione przez przyciągające, krótkozasięgowe siły jądrowe, ograniczone do obszaru jądra; jest to więc ruch cząstki w sferycznej jednowymiarowej jamie potencjału. Ograniczeniem tej jamy jest potencjał odpychania kulombowskiego pomiędzy cząstką α a pozostałym ładunkiem jądra $(Z - 2)e$ (rys., przerywaną linią oznaczono energię kinetyczną emitowanej cząstki).

Stała rozpadu to iloczyn prawdopodobieństwa przeniknięcia i częstości uderzeń w ścianki jamy, $\lambda = D\nu$; ν to odwrotność czasu przebycia przez cząstkę α (mającą energię 5.5 MeV) drogi równej średnicy $2R$ jądra.

Uzupełnienia:

Kwantowanie spinu. Moment pędu związany ze spinem elektronu ($\vec{S}$) jest skwantowany podobnie jak orbitalny moment pędu (związany z ruchem wokół jądra): $S = \sqrt{s(s+1)}\hbar$, gdzie spinowa liczba kwantowa s ma tylko jedną wartość $s = \frac{1}{2}$. Podobnie z-owa składowa spinu jest skwantowana: $S_z = m_s\hbar$, gdzie magnetyczna spinowa liczba kwantowa m_s może przyjmować dwie wartości: $\frac{1}{2}, -\frac{1}{2}$.

Suma wektorowa momentów orbitalnego i spinowego daje całkowity moment pędu $\vec{J} = \vec{L} + \vec{S}$, który również się kwantuje podobnie: $J = \sqrt{j(j+1)}\hbar$, gdzie $j = l + s$ lub $j = l - s$. Kwantowanie rzutu $\vec{J}$ na oś z : $J_z = m_j\hbar$, gdzie m_j przyjmuje wartości różniące się o 1, zawarte w granicach $-j \leq m_j \leq j$.

promień jądra: $r = 1.4 A^{1/3}$ fm; 1 fm (1 fermi) = 10^{-15} m

jednostka masy atomowej 1 u = $1.66 \cdot 10^{-27}$ kg = 931.44 MeV

masa protonu $m_p = 1.007276$ u, masa neutronu $m_n = 1.008665$ u

równoważność masy i energii (całkowitej): $E = mc^2$ (często opuszcza się c^2 i wyraża masę w jednostkach energii, np.

masa elektronu $m_e = 0.511$ MeV)

energia kinetyczna $T = E - m_0c^2$, gdzie m_0 jest masą spoczynkową

energia wiązania = (suma mas nukleonów jądra - masa jądra)· c^2 ; $E_w = Zm_p + (A - Z)m_n - \frac{A}{Z}M_j$ (masy wyrażone w jednostkach energii)

	defekt masy ($M - A$) [u]
n	0.008665
¹ H	0.007825
² H	0.014102
⁴ He	0.002604
⁶ Li	0.015126
¹⁶ O	-0.005085
¹⁷ O	-0.000867
²⁰ Ne	-0.007560
²¹ Ne	-0.006151

aktywność = ilość rozpadów w jednostce czasu = dN/dt

aktywność właściwa = aktywność jednostki masy próbki

Sprawdzian przesuwamy na następne ćwiczenia; natomiast dla chętnych może być minikartkówka